

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Stockholm 27 september 2019

Dnr: KVA/2019/258/76

Göran K. Hansson/hs
Ständig sekreterare
Telefon: 08 - 673 95 02
E-post: goran.hansson@kva.se

Utbildningsdepartementet
Ministern för högre utbildning och
forskning

Inspel från Vetenskapsakademien inför forskningspropositionen 2020

Kungl. Vetenskapsakademien är en oberoende organisation som arbetar för att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.

Regeringen har inbjudit Vetenskapsakademien att bidra med ett inspel inför arbetet med den kommande forskningspolitiska propositionen. Nedan följer våra viktigaste rekommendationer. För att ytterligare bidra till arbetet träffar vi gärna relevanta tjänstemän och politiker för dialog kring våra förslag och forskningspolitikens utmaningar.

Fri forskning nyckeln till att möta samhällets utmaningar

Regeringens ambition att Sverige ska fortsätta att vara en ledande forskningsnation och att den fria forskningen ska värnas är viktiga ställningstaganden som Akademien helhjärtat stödjer. Forskningspropositionen lägger grunden för svensk forskningspolitik under de kommande åren och ger regeringen ett ramverk för att genomföra de satsningar som krävs för att svensk forskning ska ta utvecklingen framåt. De svåra frågor samhället står inför kräver att forskningens fulla potential uppnås. Detta kräver i sin tur viktiga prioriteringar och vägval i svensk forskningspolitik.

Vetenskapsakademien vill betona att fri forskning är grunden för all kunskap. Den hjälper oss att förstå världen vi lever i, och den gör det möjligt att ta fram verktyg för att förbättra livsvillkoren på jorden. Därför är statsmakternas stöd för den fria forskningen viktigt. Utan relativitetsteori och kvantfysik hade vi varken haft tv-skärmar eller GPS-teknik. Och utan upptäckten av DNA:s genetiska kod hade vi haft svårare att behandla sjukdomar och att lösa brott.

Starka och fria forskningsmiljöer attraherar dessutom investeringar i tillämpad forskning, innovation och produktutveckling. Flera studier visar att investeringar i forskning lönar sig, både för näringslivet och för samhället i stort.

Bra svenska exempel på detta är den biokemiska forskningen i Uppsala och den farmakologiska forskningen i Göteborg, som båda lett till framgångsrik företagsutveckling, arbetstillfällen och exportinkomster.

Vi bejakar samarbetsformer där staten finansierar den fria akademiska forskningen och näringslivet den fortsatta utvecklingen mot produkter och tjänster. En aktiv forskningspolitik bör alltså kombineras med en näringspolitik som gynnar investeringar i innovationssektorn.

För att hitta lösningar på specifika samhällsutmaningar kan det ibland vara frestande att försöka styra forskningsmedlen. Men om forskningen blir alltför detaljstyrd riskerar vi att söka

på fel ställe och missa avgörande upptäckter. Långsiktig fri forskning identifierar olösta problem, och är en förutsättning för vår beredskap inför både förutsedda och ännu inte upptäckta samhällsutmaningar. Ett villkor för att vetenskapen ska nå till högsta nivå är att forskarna så långt som möjligt kan bedriva sin verksamhet utan att begränsas av vad olika intressenter i samhället för stunden önskar att de ska komma fram till. När forskningen tillåts vara fri, minskar risken för kortsiktighet, anpassning och styrning utifrån. Därför är det av yttersta vikt att regeringen fortsätter att prioritera fri forskning som bedrivs långsiktigt utan förutfattade krav på hur den ska tillämpas.

Samverkan är ett viktigt inslag i forskning, men behovet av samverkan skiljer sig från fall till fall. Ett system för utvärdering av samverkan bör därför utformas så att det inbjuder till optimering snarare än maximering av samverkan. En alltför styrd samverkansmodell riskerar att begränsa forskarnas frihet och kan i värsta fall leda till sämre resultat.

För att främja den fria forskningen rekommenderar Vetenskapsakademien:

- att ett nytt mål införs i forskningspropositionen om att de statliga anslagen till forskning ska uppgå till 1,0 procent av BNP jämfört med dagens 0,75 procent, och
- att ökningen ska tillfalla fri forskning.

Hög kvalitet behövs för en ledande position

Vi står i dag inför en rad komplexa samhällsutmaningar. För att lösa dem kommer det att krävas framgångsrik forskning, innovation, kompetensförsörjning och politiskt mod. Det råder en bred politisk enighet om att Sverige ska fortsätta att vara en ledande forskningsnation, vilket är väldigt glädjande. För att Sverige ska behålla den positionen ställs i dag högre krav på att prioritera forskning av hög kvalitet.

En högklassig forskning inom högskolesektorn spelar en viktig roll för kompetensförsörjningen i landet. Näringslivet behöver forskarutbildade specialister för att kunna utveckla nya produkter och högteknologiska företag. Det är inte en slump att IT- och bioteknikföretagen koncentrerats till framgångsrika akademiska forskningsmiljöer, till exempel i Silicon Valley, Boston-området och Cambridge i Storbritannien. På motsvarande sätt bidrar forskningen till spetskompetens inom myndighetsfären, liksom inom skola och sjukvård.

Det är därför nödvändigt att prioritera så att statliga forskningsmedel används till forskning av hög kvalitet som verkligen för vetenskapen framåt och ger spridningseffekter till näringsliv och samhälle. Det kan innebära svåra prioriteringar, vilket kräver sakkunnig och opartisk bedömning av vetenskaplig expertis.

Vetenskapsrådet har byggt upp ett gediget system som grundas på kunskap parat med opartiskhet i sin strävan efter att finansiera forskning av högsta vetenskapliga kvalitet. För att säkra kvaliteten och den långsiktiga hållbarheten i svensk forskning förordar Vetenskapsakademien att en ökande andel forskningsmedel fördelas i fri konkurrens i enlighet med Vetenskapsrådets metodik.

För en gynnsam forskningsutveckling krävs också bra arbetsvillkor för forskarna. Behovet av bra och tydliga karriärvägar för yngre forskare är stort och kommer att kräva resursförstärkningar. Även dessa medel bör fördelas i konkurrens så att de starkaste kandidaterna erhåller tjänster och resurser. För att uppnå jämställdhet och tillgodose behovet av externa rekryteringar kan särskilda satsningar krävas.

Forskningens infrastrukturer är nödvändiga, inte minst inom naturvetenskaperna. Men de är till för forskningen och inte för sin egen skull. Utan projektmedel för forskning kommer infrastrukturerna att stå stilla. Det är därför viktigt att se till att forskningen och dess infrastrukturer utvecklas i ett nära samspel.

För att främja forskningens kvalitet rekommenderar Vetenskapsakademien:

- att regeringen successivt ökar anslagen till Vetenskapsrådet från dagens 6 miljarder till 12 miljarder om fyra år. Satsningen bör i första hand riktas till projektmedel för fri forskning.
- att tematiska satsningar görs inom breda områden och utlyses i konkurrens, för att garantera hög kvalitet även på dessa satsningar.
- att finansieringen av den viktiga forskningsinfrastrukturen balanseras med finansiering av drift, användarstöd och projektmedel, så att infrastruktursatsningarna kommer till optimal användning.

Utbildning och forskning är närstående men inte identiska politikområden

Sverige måste satsa på ett högkvalitativt utbildningssystem som kan svara för framtidens kompetensförsörjning. Samtidigt bör Sverige stärka sin position som en ledande forskningsnation. För att nå dit krävs både en kvalificerad utbildningspolitik och en kvalificerad forskningspolitik. Dessa två politikområden måste samordnas, men de är förknippade med olika behov och bör därför inte läggas samman i en mer diffus högskolepolitik. Det är därför positivt att statsministern i årets regeringsförklaring slog fast att man kommer att lägga fram en särskild forskningsproposition.

Utbildning ska vila på vetenskaplig grund och det är väsentligt att forskare deltar i den högre utbildningen. Samtidigt är det nödvändigt att inse att utbildning och forskning delvis har olika krav och förutsättningar, och att bejaka behovet av professionalism i både utbildning och forskning. Det kan kräva en tydligare arbetsfördelning mellan lärosätena. Många högskolor spelar en nyckelroll för kompetensförsörjning i form av grundläggande högskoleutbildning och yrkesutbildning, i samverkan med regionalt näringsliv och samhällelig infrastruktur. Andra lärosäten har en framskjuten position i den internationella forskningsvärlden. För att garantera den viktiga kopplingen mellan utbildning och forskning bör högskolorna samverka med de forskningstunga lärosätena. Högskolans lärare bör erbjudas möjligheter till forskning och vidareutbildning vid starka forskningsmiljöer i landet.

Sverige har ett begränsat antal starka forskningsmiljöer, och det är av stor betydelse för vår konkurrenskraft att dessa vidmakthålls och vidareutvecklas. Vissa forskningsområden och infrastrukturer kan med nödvändighet bara erbjudas på ett eller ett fåtal centra i landet.

För att främja såväl utbildningens som forskningens kvalitet rekommenderar Vetenskapsakademien:

- att regeringens politik för forskning fastställs i den kommande forskningspropositionen, och att beslut rörande högskolans utbildningsverksamhet beslutas inom ramen för utbildningspolitiken.
- att regeringen tillsätter en utredning om en tydligare rollfördelning inom det svenska högskolesystemet.

Ökad dialog för en kunskapsbaserad samhällsutveckling

Under de senaste åren har spridningen av felaktigheter och falska nyheter ökat i samhällsdebatten. I takt med att information sprids i allt större mängd och allt snabbare ökar risken för att samhällsutvecklingen påverkas av felaktigheter och missuppfattningar. Det är en mycket oroande utveckling. Forskare, opinionsbildare och beslutsfattare måste alla hjälpas åt för att motverka den.

Vetenskapsakademien vill främja en demokratisk debatt som i hög utsträckning bygger på kunskap. Vi vill gärna samarbeta, både i utformningen av forskningspolitiken, och i andra delar av det offentliga samtalet. Vår ambition är därför att Kungl. Vetenskapsakademien i större utsträckning ska bli en naturlig samarbetspartner till regeringen och riksdagen. Som ett led i det arbetet avser vi under nästa år att ta initiativ till ett helt nytt, årligen återkommande forum för politik och forskning.

Beslut i detta ärende har fattats av ständige sekreteraren efter överläggningar i Akademien in pleno och dess styrelse, och förberedande arbete av dess kommitté för forskningspolitiska frågor under ledning av kommitténs ordförande Hans Ellegren.

Göran K. Hansson
Ständig sekreterare